

نقش تعاونی‌ها در توسعه اجتماعی و اقتصادی (مطالعه موردی شرکت‌های تعاونی استان قم)

مسعود دارابی^۱، ابوالقاسم حیدرآبادی^۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۰۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۱۴

DOI: 10.30495/JISDS.2023.71781.11852

چکیده

تعاون یکی از سه بخش مهم اقتصادی کشور محسوب می‌شود. تعاونیها و بخش تعاون می‌تواند در توسعه اقتصادی و اجتماعی یک جامعه اثرگذار باشد. پژوهش حاضر با هدف نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی و اجتماعی در استان قم مطالعه شد. روش تحقیق، پیمایشی بوده و ابزار آن، پرسشنامه است. جامعه آماری مطالعه حاضر، اعضای شرکتهای تعاونی تولیدی و خدماتی استان قم می‌باشد که مجموعاً برابر با ۸۳۰۰۴۴ نفر می‌باشند. از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، تعداد ۴۰۰ نفر از اعضای تعاونی‌ها به عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌ها نشان می‌دهد میانگین متغیر توسعه اجتماعی در سطح متوسط رو به پایین قرار دارد. بالاترین میانگین را به ترتیب شاخص‌های فعالیت‌های مدنی، سلامت جسمانی و هنجارهای تعمیم‌یافته داشته است. همچنین کمترین میانگین مربوط به انسجام اجتماعی و آگاهی اجتماعی است. میانگین توسعه اقتصادی برابر با ۲,۴۴ بوده و کمتر از حد متوسط است. همچنین مقدار آن از توسعه اجتماعی نیز پایین‌تر است. نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان می‌دهد که ۴۰/۵ درصد از تغییرات توسعه اجتماعی و ۳۰/۱ درصد توسعه اقتصادی متأثر از تعاونی‌ها و بخش تعاونی است. نتیجه این که تعاونی‌ها و عملکرد مثبت آنها می‌تواند زمینه را برای توسعه اجتماعی و اقتصادی فراهم سازد. لذا تعاونی‌ها توانایی لازم برای ایجاد برابری اقتصادی و اجتماعی در استان قم را دارند.

واژگان کلیدی: تعاون، فرهنگ تعاونی، توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی و قم

^۱ استادیار دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

(Email: masuod.darabi@gmail.com)

^۲ استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، بابل، ایران

(Email: ashahin2000@yahoo.com)

طرح مسأله

امروزه تعاونی‌های تولیدی و خدماتی در بسیاری از کشورها به عنوان یک ابزار مهم در جهت مشارکت توده مردم در بهره‌مندی از منافع توسعه اقتصادی جایگاه بسیار بالایی دارند (احمدی شادمهری، ۱۳۸۴: ۸). تعاونی‌ها به عنوان تشکل‌های مردم نهاد، بخشی از نظام اقتصادی کشور را تشکیل می‌دهند که با پشتوانه تاریخی، اعتقادی و اجرایی در امور تولید، توزیع و مصرف فعالیت دارند، که از زوایای مختلف قابل بررسی و تبیین هستند (رسول تبار ملک‌شاه، ۱۳۹۲). تعاونی‌ها و بخش تعاون می‌تواند در توسعه اقتصادی و اجتماعی یک جامعه اثرگذار باشد. در مسیر رشد و توسعه اقتصادی که در آن رشد و بهبود زندگی معیشتی مدنظر است، آهنگ رشد می‌بایست منطبق با محوریت عدالت اجتماعی صورت گیرد و در این راستا تعاونی‌ها بهترین سازوکار برای توسعه پایدار و کاهش فقر در جامعه محسوب می‌شوند (ابراهیم‌زاده و بریمانی، ۱۳۸۴: ۹۱). مطالعه و بررسی نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی و اجتماعی از نگاه جامعه‌شناسی معاصر از اهمیت بالایی برخوردار است. چرا که ارتباط و همبستگی زیادی میان این دو مفهوم تعاونی‌ها و توسعه اقتصادی و اجتماعی وجود دارد و یکی از بخش‌های اصلی اقتصاد، بخش تعاونی و عملکرد آن است.

بررسی‌های مختلف جبارزاده شیاچه و دیگران (۱۳۹۶)، رحمانی فیروزجاه و سهرابی (۱۳۹۰) ابراهیم‌زاده و بریمانی (۱۳۸۴) و شمس‌الدینی (۱۳۸۸) و همچنین مطالعات محقق نشان می‌دهد که بخش تعاون می‌تواند بر فرآیند توسعه و نوسازی یک کشور اثرگذار باشد. هر چند در تحقیقات مختلف به نقش تعاون در توسعه جوامع اشاره شده است، اما در ایران و همچنین در استان قم هنوز بخش تعاون جایگاه ویژه خودش را پیدا نکرده است و این امر به مسأله‌ای تبدیل شده که محقق را برآن داشته تا به بررسی نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی استان قم بررسی نماید. به عبارت دیگر هرچند در برنامه‌های عمرانی پنج ساله کشور به بخش تعاون اشاره شده، اما کارکرد آن مناسب نبوده و زمینه را برای توسعه کشور فراهم نکرده است. موسسات تعاونی اگر از مدیریت صحیح و اصل نظارت دموکراتیک برخوردار باشند، بهترین راه شرکت دادن توده مردم در فعالیت‌های عمرانی می‌باشند و می‌توانند با استفاده از حمایت‌های دولت و تجمیع پس‌اندازهای اندک جامعه، مردم را در سرمایه‌گذاری‌ها شرکت داده و احساس مسئولیت مردم را نسبت به شرکتها و سرمایه‌های عمومی که در حقیقت متعلق به خود آنهاست برانگیخته و بدینوسیله گام اساسی و مهمی را در سرمایه‌گذاری و رفع معضلات بیکاری و افزایش تولید ملی که نهایتاً منجر به شکوفایی و توسعه اقتصاد ملی می‌شود بردارند. اما این امر به خوبی صورت نگرفته و تبدیل به چالشی اساسی در کشور و از جمله استان قم شده است. در این مقاله، محقق به دنبال پاسخ به دو سوال زیر است. اول این که نقش تعاونی‌های تولیدی و خدماتی استان قم در توسعه اجتماعی استان چیست و دوم این که اثرگذاری تعاونی‌های تولیدی و خدماتی بر توسعه اقتصادی استان چگونه است؟

مبانی نظری و تجربی

تحقیقات مختلفی به بررسی نقش تعاونی‌ها و شرکت‌های تعاونی در توسعه اجتماعی و اقتصادی پرداخته‌اند. شرکت مهندسین مشاور یکم (۱۳۷۷)، طاهرخانی و حیدری ساریان (۱۳۸۳)، میرآخوندی (۱۳۸۶)، بیات (۱۳۸۸)، شمس‌الدینی (۱۳۸۸)، فدایی (۱۳۸۹)، سرفراز و دیگران (۱۳۹۰)، نصیری (۱۳۸۹)، اسدی و آقایی ملک‌آبادی (۱۳۹۱)، معروفی (۱۳۹۲)، فال سلیمان و دیگران (۱۳۹۲)، میکائیکی و دیگران (۱۳۹۳)، سبزی (۱۳۹۴)، پیرایش و پرکاری (۱۳۹۴)، سامیان و دیگران (۱۳۹۴)، سپهردوست و زمانی شبخانه (۱۳۹۴)، بزرگ پرور و خسروی پور (۱۳۹۵)، جبارزاده شیاچه و دیگران (۱۳۹۶)، گرجی کرسامی و بابایی کارنامی (۱۳۹۶)، سلطانی مقدس و میرزاعلی (۱۳۹۶)، موسایی و محمدی مفرد (۱۳۹۷)، کورکی‌نژاد و دیگران (۱۳۹۷)، پینسکی (۲۰۰۱)، دونا و چینهو (۲۰۰۱)، مک فایل (۲۰۰۳)، بنین (۲۰۱۰)، دوگوارا بلو (۲۰۰۵)، معتمد و همکاران (۲۰۱۱)، اینی و همکاران (۲۰۱۲)، وانگ و همکاران (۲۰۱۳)، هربل و همکارانش (۲۰۱۵)، یولیاندو و همکاران (۲۰۱۵)، موریس (۲۰۱۵)، سامیان و دیگران (۲۰۱۷)، اوکوارا و اوگبلم (۲۰۱۷)، فیگویردا و فرانک (۲۰۱۸)، همبه و دوب (۲۰۱۷)، معتقدند که تعاون و شرکت‌های تعاونی

اهرم مناسبی برای توسعه اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود که می‌تواند در بهره‌وری بهینه از شرایط زندگی، کار و تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد.

نتایج حاصل از مطالعات مختلف داخل و خارج نشان می‌دهد که تعاونی‌ها به اشکال مختلف در برخی موارد توانسته‌اند در توسعه اجتماعی اقتصادی نواحی اطراف مؤثر واقع شوند. از جمله مواردی که تعاونی‌ها توانسته‌اند بر آن‌ها اثر مثبت بگذارند و موجب بهبود آن‌ها در مناطق شوند مواردی مانند: ایجاد اشتغال، افزایش درآمد روستاییان، مشارکت اعضا در فرآیند مدیریت تعاونی، دسترسی به اعتبارات و وام‌ها، توسعه دوره‌های آموزشی، جلوگیری از مهاجرت به شهرها، بهبود الگوی مصرف، گسترش سطح سواد در روستاهای منطقه تحت پوشش، کاهش فقر، حس همکاری در بین اعضا و توانمندسازی معیشت افراد می‌باشد و از جمله عوامل منفی در این تعاونی‌ها، نداشتن انگیزه کافی برای کار گروهی و ترکیب ناهماهنگ اعضا بوده است. تعاونی‌ها می‌توانند نقش اساسی در توسعه و شکوفایی اقتصاد داشته باشند و در این میان تعاونی‌های در نقاط شهری و روستایی از طریق پیشرفت اقتصادی و اجتماعی اعضا به طور مستقیم و از طریق تحرک اقتصادی و توسعه پایه‌های اجتماعی جوامع، به طور غیرمستقیم در کاهش فقر نقش دارند و توزیع عادلانه ثروت ملی را سبب می‌شوند.

تحقق پیشرفت و توسعه کشورها مستلزم بهره‌گیری از استعداد و توان و حضور چشمگیر مردم و مشارکت آن‌ها در مراحل توسعه است؛ به طوری که توسعه و مشارکت را اموری در هم تنیده دانسته‌اند و فرآیند توسعه را وقتی با ثبات و موفقیت همراه می‌دانند که با افزایش مشارکت مردم توأم باشد (مقتی‌زاده، ۱۳۸۰: ۱۴۲). توسعه بدون سرمایه اجتماعی امکانپذیر نیست و شرکت‌های تعاونی از نمادهای عینی سرمایه اجتماعی در جامعه بشمار می‌روند. با افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه زندگی کم هزینه می‌شود و این می‌تواند بستر توسعه را فراهم نماید.

طی سالهای اخیر که تشدید روند جهانی سازی در اقتصاد، بسیاری از الگوهای توسعه در جوامع امپریالیستی و سوسیالیستی را از تأمین منافع عموم مردم عاجز کرده، تنها الگوی تعاونی موفق شده است که به پشتوانه هویت اجتماعی خود در معادلات اقتصادی ایفاگر نقشی استراتژیک و تأمین کننده منافع عامه باشد. چرا که فرهنگ کار تعاونی می‌تواند علاوه بر ایجاد انگیزه لازم برای مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای سودآور و مولد، توسعه اقتصادی را همگام با عدالت اجتماعی تحقق بخشد. تشکیلات تعاونی در قالب یک سازمان دسته جمعی بدون وابستگی به مؤسسات اجتماعی و اقتصادی قادر به خلق فرصت‌های مساوی برای اعضای خود است و پایه اولیه تشکیل چنین نهادی، تنها عضویت داوطلبانه هر یک از اعضاست. در فرآیند تصمیم‌گیری و تقسیم منافع عملکرد نیز اعضای تعاونی‌ها دارای حق رأی و سهم مساوی هستند. بنابراین الگوی تعاونی دموکراتیک‌ترین نوع اقتصاد و منطبق با موازین جامعه مدنی است. اقتصاد تعاونی برای سودآوری و بهره‌وری بیشتر، نیازمند آموزش و تربیت اعضای خود و ارتقاء آگاهی‌های شغلی آنهاست. پس این الگو تضمین کننده توسعه منابع انسانی و رشد اقتصاد دانش محور در جامعه است. اقتصاد تعاونی از منظر ایجاد تعادل و توازن میان نیازهای داخلی و خارجی نیز قابل ارزش است. تعاونی‌ها همزمان با فعالیت مستمر برای تأمین نیازهای تولیدی و خدماتی جوامع بیرونی به تأمین نیازمندی‌های گروه اعضای داخلی توجه دارند و موازنه بین تقاضای مصرف در داخل و خارج از حوزه فعالیت خود را برقرار می‌کنند.

هدف نظریه‌های تعاونی این است که مدل‌هایی که در فهمیدن چگونگی کار تعاونی‌ها کمک می‌کند یا پتانسیل‌هایی که می‌تواند در دنیای واقعی عمل کند را توسعه دهد. هدف نهایی چنین مدل‌ها و تئوری‌ها، کمک رسانی مدیران شرکت تعاونی، کارکنان و سایر افراد، در ایجاد سیاست عمومی نسبت به تعاونی‌ها در فرایند حل مسئله است. افراد و اندیشمندان بی‌شماری با اندیشه سازنده خویش به تکامل نهضت تعاونی کمک کرده‌اند. سن سیمون^۱ عقیده داشت که هرگاه پایه همکاری و تعاون سست شود فساد و تباهی رشد کرده و قوت گرفته و بشریت به طرف سقوط کشانیده خواهد شد. استعداد افراد و نیازهای آنان متفاوت

^۱ . Claude Henri de Saint-Simon

است و لذا می‌بایست هر کس را متناسب با لیاقتش و استفاده‌ای که به جامعه می‌رساند ارزیابی کرد و برایش ارزش قائل شد (طالب، ۱۳۷۶: ۳۵). او عقیده داشت حکومت باید بدست مولدین ثروت جامعه یعنی کارگران و کشاورزان باشد و چون همه مردم را در شرایط مساوی می‌خواست با وراثت مخالف بود (بهرامی، ۱۳۵۴: ۶).

رابرت آوون^۱ مبتکر سوسیالیسم تعاونی است. آوون با این عقیده که جامعه باید عاری از فقر، جنایت و مرض باشد و مردم با شادی و خوشبختی و بدون ترس و هراس از آینده و در نهایت خوش بینی زندگی کنند، طرح مدینه فاضله خود را نوشت. شرکت تعاونی از این جهت که به حذف سود منجر می‌شود، مهمترین نتیجه اقدامات و مایه افتخار اوون است. نظریه اجتماعی رابرت آوون، جهان اخلاقی نوین، بدون توسل به خشونت قابل تحقق است اوون از آموزش و پرورش برای اطلاع‌رسانی درباره نظام اجتماعی خویش بهره می‌گرفت تا علاقه مردم را درباره زندگی همیارانه در جامعه‌ای مشترک المنافع برانگیزد. او معتقد بود که جامعه را می‌توان از طریق دانش آموزش و پرورش و سرمشق تغییر داد (ژید و ریست، ۱۳۸۰).

کارل مارکس^۲، نظریه مارکسیستی توسعه اقتصادی را ارائه کرده و معتقد است که با پیشرفت جامعه سوسیالیستی، جامعه بی‌طبقه کمونیستی که مدینه فاضله نظریه او است به وجود می‌آید، در جامعه کمونیستی که مرحله تکامل یافته جامعه سوسیالیستی است توزیع کالاهای تولید شده براساس معیار جدیدی تحقق پیدا خواهد کرد. هر کس به اندازه توان و استعدادش در روند تولید مشارکت داشته و به هر کس به اندازه نیازش می‌تواند از کالاهای تولید شده بهره‌مند گردد (از هر کس به اندازه توانش و به هر کس به اندازه نیازش). علامت مشخصه جامعه سوسیالیستی، وجود مالکیت اجتماعی بر عوامل تولید است. در این جامعه افراد درصدد افزایش سطح تولید هستند و فرقی بین تمایلات فردی و اجتماعی نیست. هر کس با توجه به استعدادش در روند تولید مشارکت دارد. به موازات این امر سطح فرهنگ تولید اعتلاء یافته که خود موجب توسعه اقتصادی خواهد شد. بر اساس این نظریه می‌توان گفت که در مرحله کمونیستی شرکت‌های تعاونی می‌توانند رشد نمایند و شرایط را برای ایجاد مرحله کمونیستی فراهم نمایند.

نیل اسملسر^۳ معتقد است که حالت تخصصی شدن در زمینه‌های مختلفی نظیر اقتصاد، خانواده، نظام سیاسی و نهادهای مذهبی بوجود می‌آید. مدلی که اسملسر ارائه می‌دهد، توصیف تحولات اجتماعی است که با توسعه اقتصادی پیش می‌آیند. اسملسر بر گسترش تفکیک ساختاری و تقسیم کار اجتماعی بر اساس تخصص‌گرایی در نهادها و فعالیت‌های افراد و مردم‌سالاری تأکید نموده که اتکای بر دانش به جای سنت و گرایش به استفاده بیشتر از تکنولوژی و توسعه شهرها و تجارت‌گرایی از الزام‌های فرهنگی آن می‌باشند.

گروهی معتقدند که فعالیت در تعاونی‌ها بستر لازم را برای به ثمر رسانیدن رشد شخصیتی و ارتقاء توانمندی‌های ذهنی و فکری اعضا مهیا نموده و موجب مشارکت فعال آنان در فعالیت‌های گروهی می‌گردد (کرایبی، ۲۰۰۰: ۲۲۷). ژوزف پرودون^۴ قوام و دوام هر حکومتی را موکول به وجود تعاون و همکاری بین افراد می‌داند؛ لذا از اصل همبستگی و تعاون جانب‌داری می‌نماید (طالب، ۱۳۷۶: ۴۶). ویلیام کینگ^۵ می‌گوید غرض از تشکیل شرکت‌های تعاونی، تغییر نظام اقتصادی جامعه بشری می‌باشد، به نحوی که از صورت غیرعادلانه خارج شود و انسان به مقامی برسد که فضیلت اخلاقی بر کلیه شئون زندگی او حکومت کرده، حس خودخواهی و خودپسندی افراد از بین برود تا یک نظام اقتصادی و اجتماعی که بر پایه همکاری و نفع عمومی استوار می‌باشد به وجود آید (نظام شهیدی و علیزاده اقدم، ۱۳۷۸: ۷). لویی بلان^۶ اعتقاد داشت جامعه باید امکان کارکردن هر فرد را متناسب با توانایی‌های او فراهم کند و حقوق اولیه انسانی او را برای زندگی تامین کند. این امر در صورت رقابت آزاد اقتصادی و اختلافات

^۱. Robert Owen

^۲. Karl Marx

^۳. Neil Smelser

^۴. Pierre-Joseph Proudhon

^۵. William King

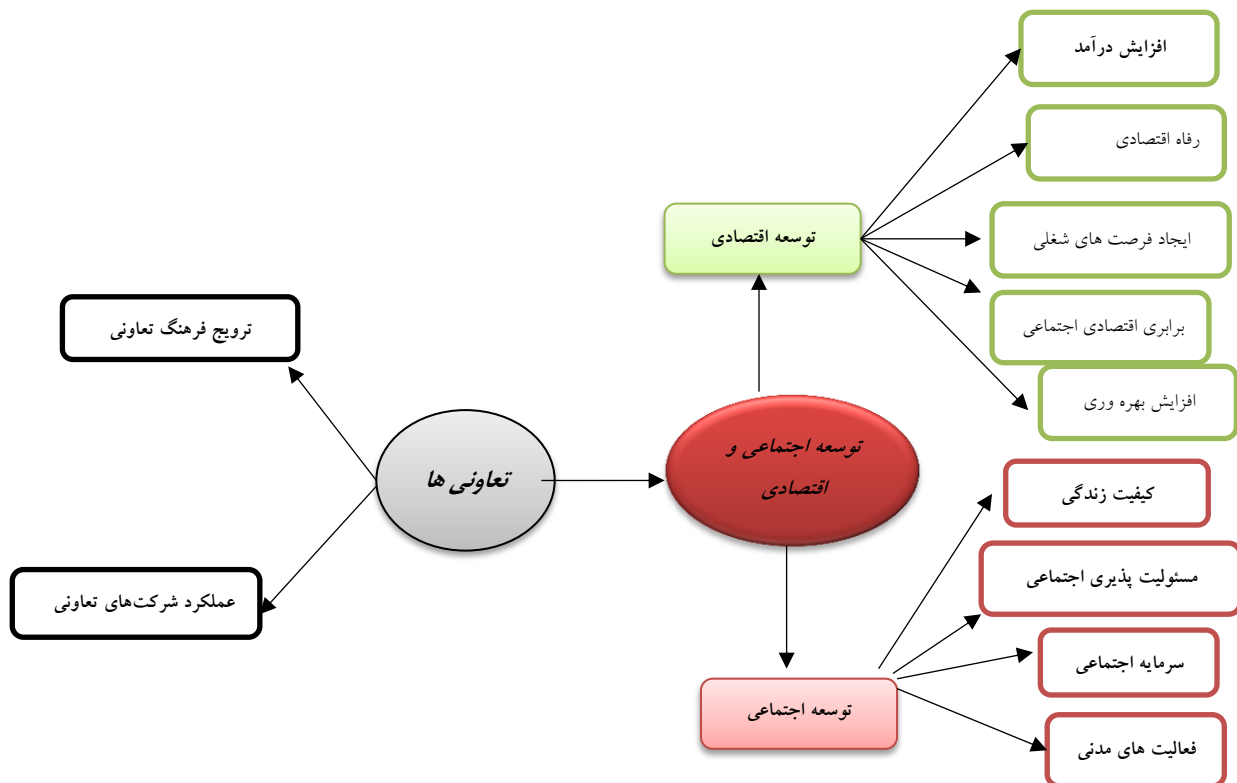
^۶. Louis Blanc

طبقاتی میسر نیست و برای تحقق آن، تاسیس شرکت‌های بزرگ تولیدی را پیشنهاد کرد. اساس کار شرکت‌های پیشنهادی، آزادی انتخاب و تعاون و همکاری بود (شکیبا مقدم، ۱۳۸۰: ۲۱).

شارل فوریه^۱ از بنیان تفکر ایجاد تعاونی‌های تولید بود. وی اعتقاد داشت برای ساختن جامعه‌ای فاقد واسطه و بدون عملیات نامشروع اقتصادی، باید طبقات گوناگون اجتماعی، زندگی اقتصادی خود را به وسیله سازمان تعاونی و همکاری در یک واحد اشتراکی متمرکز کنند. وی توصیه نمود برای حذف واسطه‌های بایستی تعاونی‌های مصرف و تولید با یکدیگر همکاری کنند. همچنین اعتقاد داشت میزان تولید بایستی با توجه به نیاز مصرف‌کنندگان تعیین شود (نامغ، ۱۳۷۷: ۲۴). اینگلهارت^۲ پسانوسازی را چرخشی کامل از نوسازی نمی‌داند، و فقط سعی دارد، جزم اندیشی‌های نظریه پردازان نوسازی را در مقام الگوپردازی تعدیل نماید. او می‌کوشد با جهانی کردن و جهانی دیدن شاخص‌های نوسازی و تجدد، پذیرش این مولفه‌ها را برای کشورهای مختلف آسان و پذیرا سازد. یکی از مهمترین رویکردهای موجود در زمینه توسعه، رویکرد اجتماعی فرهنگی توسعه است. رویکرد اجتماعی فرهنگی توسعه با رویکردی ترکیبی به بحث توسعه پرداخته و نقش عوامل اجتماعی و هم عوامل فرهنگی را در حوزه توسعه در بر می‌گیرد.

مطالعه نظریه‌های مختلف و همچنین گستردگی ابعاد موضوع مورد مطالعه در زمینه متغیر مستقل تعاون (فرهنگ تعاونی و یا عملکرد تعاونی) و متغیر وابسته توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی باعث شد که دیدگاه ترکیبی را برگزیده و بصورت تلفیقی از هر یک از نظریه‌ها، مورد خاصی را استخراج کنیم. بر این اساس به فرایند انتخاب متغیرهای مورد سنجش تحقیق، از نظریه‌های نوسازی و پسانوسازی برای متغیر وابسته توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی استفاده شد و برای متغیر مستقل تعاونی نیز به نظریه مارکسیستی و نظریه‌های تعاونی مانند نظرات لویی بلان و شارل فوریه توجه شده است.

دیاگرام نظری پژوهش

^۱ . Charles Fourier
^۲ . Ronald Inglehart

روش تحقیق

در مقاله حاضر از روش تحقیق پیمایشی استفاده شد. واحد تحلیل، «فرد» یا اعضای تعاونی‌ها در استان قم است. شیوه گردآوری اطلاعات میدانی و ابزار پرسشنامه استفاده گردید. جامعه آماری، اعضای شرکت‌های تعاونی تولیدی و خدماتی استان قم می‌باشد که مجموعاً برابر با ۸۳۰۰۴۴ نفر می‌باشند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۴۰۰ نفر بوده که با روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. جهت سنجش روایی پرسشنامه از روش روایی صوری استفاده شد. از روش آلفا کرونباخ برای پایایی گویه‌ها استفاده شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ نقش تعاونی‌ها برابر با ۰/۷۸۰، توسعه اجتماعی ۰/۷۳۲ و توسعه اقتصادی ۰/۷۶۵ است.

متغیرهای پژوهش

تعاون: یعنی همکاری، مساعدت، معاونت، شرکت، مددکاری کردن، یکدیگر را یاری نمودن و به هم کمک کردن (عمید، ۱۳۸۲). منظور از نقش تعاونی‌ها، شناخت فرهنگ تعاونی (با ابعاد احساس مسئولیت، همدلی و همیاری، احساس تعلق و مالکیت و ارتقای اقتصادی) و عملکرد شرکت‌های تعاونی (با ابعاد سطح دانش و اطلاعات اعضای تعاونی، ساماندهی مشارکت اعضای در اداره امور تعاونی و عملکرد سازمانی تعاونی‌ها) است.

جدول شماره ۱: تعریف نظری و عملی متغیر نقش تعاونی‌ها

تعریف	شاخص‌ها	بعد	متغیر
داشتن حس مسئولیت در قبال تعاونی‌ها و از جان مایه گذاشتن برای تعاونی	احساس مسئولیت	حس	مسئولیت
ابراز همدلی و فعالیت در امور تعاونی‌ها	همدلی و مشارکت	تعلق	همدلی
داشتن حس تعلق به تعاونی‌ها	احساس تعلق و مالکیت	مالکیت	مالکیت
بهبود وضعیت اقتصادی و فعالیت بیشتر در امور تعاونی‌ها	ارتقای اقتصادی	اقتصاد	اقتصاد
میزان آشنایی با قوانین تعاونی	سطح دانش و اطلاعات اعضای تعاونی	دانش	دانش
نحوه مشارکت اعضای تعاونی‌ها در اداره کردن امور مربوط به تعاونی‌ها	ساماندهی مشارکت اعضای در اداره امور تعاونی	عملکرد تعاونی	عملکرد تعاونی
میزان موفقیت و عملکرد تعاونی از زوایای مختلف	عملکرد سازمانی تعاونی‌ها	عملکرد سازمانی	عملکرد سازمانی

توسعه اجتماعی: توسعه اجتماعی یکی از ابعاد اصلی پروسه توسعه و بیانگر سیستم اجتماعی در راستای دستیابی به عدالت اجتماعی ایجاد یکپارچگی و انسجام اجتماعی افزایش کیفیت زندگی و ارتقاء کیفیت انسان‌ها می‌باشد. توسعه اجتماعی در برگیرنده بعدی از توسعه است که بر کنش و واکنش‌های انسانی، نهادها و روابط اجتماعی با یکدیگر تأکید می‌ورزند و بر آنها تمرکز می‌نماید (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۴: ۴۷). توسعه اجتماعی را می‌توان با شاخص‌های فعالیت‌های مدنی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، بهبود وضعیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی سنجید.

توسعه اقتصادی: عبارت است از رشد همراه با افزایش ظرفیت‌های تولیدی اعم از ظرفیت‌های فیزیکی، انسانی و اجتماعی. توسعه اقتصادی عبارت است از کاربرد منابع تولیدی به نحوی که موجب رشد بالقوه مداوم درآمد سرانه در یک جامعه شود (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۴: ۴۵). از مهمترین شاخص‌های توسعه اقتصادی می‌توان به کاهش فقر، اشتغال، ایجاد برابری اقتصادی اجتماعی، سرمایه‌گذاری، سطح رفاه اقتصادی مردم، درآمد سرانه، بهره‌وری، افزایش تولید اشاره نمود.

جدول شماره ۲ شاخص‌های متغیر توسعه اجتماعی

تعریف	شاخص‌ها	بعد	متغیر	
اعتماد به افراد آشنا و اشخاصی که عمدتاً با آنان در ارتباط هستند و روابط چهره به چهره دارند، داشتن اطمینان و حسن ظن نسبت به مردم و افراد جامعه (غریبه‌ها) و اعتماد به اعتماد مردم یک جامعه به نهادها، سازمان‌ها، ارگان‌ها و صنوف شغلی، حرفه‌ای و تخصصی.	اعتماد اجتماعی		توسعه اجتماعی	
میزان اطلاعات عمومی مردم از امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مهم‌ترین مسائل روز کشور و شهر محل سکونت	آگاهی اجتماعی	توانمندی		
رعایت کردن ارزش‌ها و هنجارهای مشترک، اخلاقی و قانونی توسط مردم	هنجارهای تعمیم یافته			
به مشارکت افراد در انجمن‌ها، سازمان‌ها، صنوف و گروه‌های مختلف، احساس هم‌دردی، هم‌دلی، تعاون، همیاری و کمک، مشارکت با میل، خواست و اراده خود افراد و بدون درخواست کمک از طرف مقابل	مشارکت اجتماعی	ساختاری		
حفظ وحدت گروه و تطابق و هم‌نوایی با عناصر وحدت‌بخش آن و ایجاد همبستگی و احساس مسئولیت متقابل مابین اعضا	انسجام اجتماعی			
فعالیت مدنی اشاره به هنجارهای اجتماعی، سازمان‌ها و شیوه‌های عملی دارد که مشارکت بیشتر شهروندان را در سیاست‌ها و تصمیم‌گیری‌های عمومی تسهیل می‌کند و در برگیرنده دسترسی به انجمن‌های مدنی، مشارکت در رسانه‌ها، و غیره دارد.				فعالیت‌های مدنی
میزان مسئولیت‌پذیری بودن فرد در جامعه و در فعالیت‌های اجتماعی				مسئولیت‌پذیری اجتماعی
سلامت جسمانی شامل توانایی انجام فعالیت‌های روزمره زندگی، میزان وابستگی به درمان‌های پزشکی، قدرت و خستگی، تحرک و چابکی، درد و ناراحتی، خواب و استراحت و ظرفیت و توانایی برای کار و فعالیت است.	سلامت جسمانی			کیفیت زندگی
طبقه‌بندی سازمان جهانی سلامت، روابط اجتماعی شامل ارتباطات شخصی، حمایت اجتماعی و فعالیت‌های جنبی است.	روابط اجتماعی			
محیط اجتماعی شامل منابع مادی و مالی، آزادی، ایمنی، میزان دسترسی به خدمات بهداشتی، درمانی و اجتماعی، فرصت‌های پیشرو برای کسب اطلاعات و مهارت‌های جدید، امکان فعالیت‌های تفریحی می‌باشد.	محیط اجتماعی			
وضعیت کلی کیفیت زندگی و سلامت عمومی فرد	کیفیت زندگی کلی			

جدول شماره ۳: شاخص‌های متغیر توسعه اقتصادی

تعریف	شاخص‌ها	بعد	متغیر
کارایی یعنی نسبت بازده واقعی به دست آمده به بازدهی استاندارد و تعیین شده (مورد انتظار) که همان کارایی یا راندمان است. یا در واقع نسبت مقدار کاری که انجام می‌شود به مقدار کاری که باید انجام شود.	کارایی		توسعه اقتصادی
درجه و میزان نیل به اهداف تعیین شده است. اثربخشی نشان می‌دهد که تا چه میزان از تلاش‌های انجام شده نتایج مورد نظر حاصل شده است. در حالی که نحوه استفاده و بهره‌برداری از منابع برای نیل به نتایج مربوط به کارایی می‌شود.	اثربخشی	بازدهی	
متعهد بودن نسبت به کارهای محول شده به فرد	تعهد		
پیدا کردن راه‌های خلاقانه و جدید برای بهبود کیفیت و عملکرد کاری خود	همکاری و حل مسئله		
میزان احساس برابری در دسترسی به منابع ارزشمند اقتصادی در بین افراد جامعه	برابری اقتصادی	برابری اقتصادی	
وضعیتی است که افراد، خانواده‌ها و گروه‌ها در جامعه، دسترسی نسبتاً یکسانی به فرصت‌ها و موقعیت‌های ساختار اجتماعی دارند.	برابری اجتماعی	اجتماعی	
نقش داشتن تعاونی‌ها در ایجاد کردن مشاغل جدید برای نیروی کار جدید در منطقه		فرصت‌های شغلی	
میزان برخورداری از سطح نسبی رفاه اقتصادی.		سطح رفاه اقتصادی	

فرضیه‌ها

۱. **بین تعاونی‌ها و توسعه اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.**
 - ۱,۱. بین تعاونی‌ها و سرمایه اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۱,۲. بین تعاونی‌ها و مسئولیت پذیری اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۱,۳. بین تعاونی‌ها و فعالیت‌های مدنی رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۱,۴. بین تعاونی‌ها و کیفیت زندگی رابطه معنی داری وجود دارد.
۲. **بین تعاونی‌ها و توسعه اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد.**
 - ۲,۱. بین تعاونی‌ها و ایجاد فرصت‌های شغلی رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۲,۲. بین تعاونی‌ها و سطح رفاه اقتصادی معنی داری وجود دارد.
 - ۲,۳. بین تعاونی‌ها و افزایش بهره‌وری رابطه معنی داری وجود دارد.
 - ۲,۴. بین تعاونی‌ها و برابری اقتصادی اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

یافته‌های پژوهش

متغیر مستقل نقش تعاونی دارای دو بعد عملکرد سازمانی تعاونی و فرهنگ تعاونی است. بعد احساس مسئولیت با ۸۷/۳ درصد قوی است. همچنین بعد ارتقای اقتصادی با ۶۹/۹ درصد نسبت به سایر ابعاد ضعیف‌تر است. همچنین بعد احساس تعلق و مالکیت با ۷۸/۶ درصد قوی است. همچنین مقادیر میانگین هر یک از ابعاد فرهنگ تعاونی نشان می‌دهد بعد احساس مسئولیت با میانگین ۲/۸۷ بیشترین میانگین و بعد ارتقای اقتصادی با میانگین ۱/۲۶ کمترین میانگین را در بین ابعاد فرهنگ تعاونی دارا می‌باشند. همچنین میانگین فرهنگ تعاونی برابر با ۲/۱۱ است. بعد سطح دانش و اطلاعات اعضای تعاونی با ۷۱/۸ درصد در پاسخگویان ضعیف است. بعد عملکرد سازمانی تعاونی‌ها با ۷۱/۳ درصد در پاسخگویان ضعیف است. لیکن بعد ساماندهی مشارکت اعضای در اداره امور تعاونی با ۶۴/۲ درصد نسبت به سایر ابعاد قوی است. میزان عملکرد تعاونی در حد متوسط رو به پایین است و بعد ساماندهی مشارکت اعضای در اداره امور تعاونی دارای بالاترین میانگین است اما بعد سطح دانش و اطلاعات اعضای تعاونی از کمترین میانگین برخوردار می‌باشد. در مجموع متغیر مستقل نقش تعاونی در حد متوسط ۲ می‌باشد. و بعد فرهنگ تعاونی در مقایسه با بعد عملکرد تعاونی از میانگین بالاتری برخوردار است.

جدول شماره ۴: یافته‌های توصیفی متغیر مستقل نقش تعاونی

متغیر و شاخص‌ها	ضعیف	متوسط	قوی	میانگین از ۳
احساس مسئولیت	۴,۳	۸,۵	۸۷,۳	۲,۸۷
ارتقای اقتصادی	۶۹,۹	۱۸	۱۲,۱	۱,۲۶
احساس تعلق و مالکیت	۶,۲	۱۵,۲	۷۸,۶	۲,۷۳
همدلی و مشارکت	۲۸,۲	۱۳,۵	۵۸,۳	۲,۲۱
فرهنگ تعاونی	۳۰/۴	۲۹/۶	۴۰/۰	۲/۱۱
ساماندهی مشارکت اعضای در اداره امور تعاونی	۱۸/۹	۱۶/۹	۶۴/۲	۲/۴۶
عملکرد سازمانی تعاونی‌ها	۷۱/۳	۲۰/۰	۸/۷	۱/۲۸
عملکرد تعاونی	۴۷/۷	۲۱/۲	۳۱/۱	۱/۶۵
میانگین کل نقش تعاونی	۳۲/۳	۳۵/۴	۳۲/۳	۲

توسعه اقتصادی در چهار بعد بهره‌وری، برابری اقتصادی اجتماعی، ایجاد فرصت‌های شغلی و سطح رفاه اقتصادی مورد سنجش قرار گرفت. میانگین توسعه اقتصادی و هر چهار شاخص تشکیل دهنده آن زیر ۳ و در سطح متوسط رو به پایین قرار دارد. اما در مولفه برابری اقتصادی بیش از ۳ و برابر با ۳,۱۴ است. یعنی این که تعاونی‌ها می‌توانند در ایجاد برابری اقتصادی نقش داشته باشند. در بین شاخص‌ها، بالاترین میانگین را به ترتیب شاخص‌های برابری اقتصادی و سطح رفاه اقتصادی داشته است. همچنین کمترین میانگین مربوط به اثربخشی و کارایی است. دامنه تغییرات تمامی متغیرها بالاتر از ۳ بوده است که نشان‌دهنده تفاوت و شکاف محسوس نمونه‌ها از لحاظ شاخص‌های مزبور است. میانگین توسعه اقتصادی برابر با ۲,۴۴ بوده و کمتر از حد متوسط است.

جدول شماره ۵: آماره‌های توصیفی متغیر توسعه اقتصادی

متغیر	شاخص‌ها و مولفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه تغییرات
	کارایی	۲,۴۳	۰,۶۵۱	۱,۲۰	۴,۵۰	۳,۳۰
	اثربخشی	۲,۳۳	۰,۵۴۹	۱	۵	۴
	تعهد	۲,۸۲	۰,۶۸۷	۱,۴۰	۵	۳,۶۰
	همکاری و حل مسأله	۲,۵۹	۰,۶۴۲	۱,۲۵	۵	۳,۷۵
توسعه اقتصادی	میزان بهره‌وری	۲,۵۱	۰,۷۸۴	۱,۴۳	۵	۳,۵۷
	برابری اقتصادی	۳,۱۴	۰,۶۶۶	۱,۴۳	۵	۳,۵۷
	برابری اجتماعی	۲,۷۱	۰,۷۰۲	۱,۵۰	۵	۳,۵۰
	برابری اقتصادی اجتماعی	۲,۷۶	۰,۷۲۵	۱	۴,۹۲	۳,۹۲
	ایجاد فرصت‌های شغلی	۲,۸۹	۰,۵۸۹	۱,۲۰	۴,۲۰	۳
	سطح رفاه اقتصادی	۲,۸۷	۰,۷۷۹	۱	۵	۴
	میانگین توسعه اقتصادی	۲,۴۴	۰,۷۶۱	۱	۵	۴

متغیر توسعه اجتماعی در چهار بعد سرمایه اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، کیفیت زندگی و فعالیت‌های مدنی مورد سنجش قرار گرفت. میانگین متغیر توسعه اجتماعی و هر چهار شاخص تشکیل دهنده آن زیر ۳ و در سطح متوسط رو به پایین قرار دارد. بالاترین میانگین را به ترتیب شاخص‌های فعالیت‌های مدنی، سلامت جسمانی و هنجارهای تعمیم یافته داشته است. کمترین میانگین مربوط به انسجام اجتماعی و آگاهی اجتماعی است. میانگین سرمایه اجتماعی برابر با ۲,۴۱ است که در حد تقریباً متوسطی است. در بین ابعاد سرمایه اجتماعی، وضعیت مولفه هنجارهای تعمیم یافته با میانگین ۲,۷۵ بهتر از بقیه است. دامنه تغییرات تمامی متغیرها بالاتر از ۳ بوده است که نشان‌دهنده تفاوت و شکاف محسوس نمونه‌ها از لحاظ شاخص‌ها است. میانگین توسعه اجتماعی برابر با ۲,۶۱ بوده و کمتر از حد متوسط است.

جدول شماره ۶: آماره‌های توصیفی متغیر توسعه اجتماعی

متغیر	شاخص‌ها و مولفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه تغییرات
توسعه اجتماعی	اعتماد اجتماعی	۲,۴۰	۰,۷۳۰	۱,۵۰	۵	۳,۵۰
	آگاهی اجتماعی	۲,۳۸	۰,۶۷۷	۱,۱۶	۴,۵۴	۳,۳۸
	هنجارهای تعمیم یافته	۲,۷۵	۰,۸۲۶	۱	۵	۴
	مشارکت اجتماعی	۲,۵۲	۰,۸۱۳	۱,۳۰	۴,۵۱	۳,۲۱
	انسجام اجتماعی	۲,۳۲	۰,۶۳۲	۱	۴,۳۷	۳,۳۷
	سرمایه اجتماعی	۲,۴۱	۰,۶۵۷	۱,۵۰	۵	۳,۵۰
	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۲,۳۷	۰,۶۴۲	۱	۵	۴

متغیر	شاخص ها و مولفه ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه تغییرات
	کیفیت زندگی	۲,۵۳	۰,۷۸۴	۱,۴۳	۵	۳,۵۷
	سلامت جسمانی	۲,۸۳	۰,۶۵۱	۱	۴,۹۲	۳,۹۲
	روابط اجتماعی	۲,۴۶	۰,۷۷۴	۱,۵۰	۵	۳,۵۰
	محیط اجتماعی	۲,۵۱	۰,۵۸۷	۱,۲۰	۵	۳,۸۰
	کیفیت زندگی عمومی	۲,۴۶	۰,۴۷۶	۱,۲۰	۴,۲۸	۳,۰۸
	فعالیت های مدنی	۲,۸۹	۰,۷۶۱	۱	۵	۴
	میانگین توسعه اجتماعی	۲,۶۱	۰,۶۷۴	۱	۵	۴

فرضیه کلی تحقیق این است که بین تعاونی ها و توسعه اقتصادی اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. بررسی ضریب همبستگی بین تعاونی ها و توسعه اقتصادی اجتماعی بیان می دارد که رابطه بین دو متغیر نقش تعاونی ها و توسعه اقتصادی برابر با (۰,۵۴۳) است که نشان می دهد رابطه معنادار و دارای شدت همبستگی متوسط می باشد. ضریب همبستگی پیرسون بین نقش تعاونی ها و توسعه اجتماعی برابر با ۰,۴۹۸ و سطح معناداری آن صفر است. لذا رابطه مثبتی بین دو متغیر وجود دارد بدین معنا که تعاونی ها و عملکرد مثبت آنها می تواند زمینه را برای توسعه اجتماعی فراهم سازد.

جدول شماره ۷: ضریب همبستگی پیرسون بین تعاونی ها و توسعه اقتصادی اجتماعی

متغیرها	توسعه اجتماعی		توسعه اقتصادی	
	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
فرهنگ تعاونی	۰,۴۶۷	۰,۰۰۱	۰,۶۵۳	۰,۰۰۰
عملکرد تعاونی	۰,۵۸۰	۰,۰۰۰	۰,۴۳۱	۰,۰۰۱
نقش تعاونی ها	۰,۴۹۸	۰,۰۰۰	۰,۵۴۳	۰,۰۰۰

بررسی ضریب همبستگی بین تعاونی ها و کیفیت زندگی بیان می دارد که رابطه بین دو متغیر برابر با (۰,۶۰۵) است که رابطه معنادار و دارای شدت همبستگی متوسطی می باشد. لذا بین تعاونی ها و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد. بررسی ضریب همبستگی بین متغیر نقش تعاونی ها و سرمایه اجتماعی بیان می دارد که رابطه بین دو متغیر برابر با (۰,۳۷۱) است که رابطه معنادار بین متغیرهای فرضیه برقرار می باشد. این همبستگی مثبت و مستقیم و در سطح معنادار می باشد. ضریب همبستگی پیرسون بین تعاونی ها و مسئولیت پذیری اجتماعی برابر با ۰,۴۴۳ و سطح معناداری صفر است. ضریب همبستگی پیرسون بین تعاونی ها و فعالیت های مدنی برابر با ۰,۵۲۸ و سطح معناداری آن صفر است. بنابراین تعاونی ها با ابعاد توسعه اجتماعی همبستگی مثبت و معناداری داشته اند که با کیفیت زندگی بیشترین و با سرمایه اجتماعی کمترین رابطه را نشان می دهد.

جدول شماره ۸: ضریب همبستگی بین نقش تعاونی ها و ابعاد توسعه اجتماعی و اقتصادی

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معناداری	نتیجه
سرمایه اجتماعی	۰,۳۷۱	۰,۰۰۷	همبستگی مثبت و معنادار
مسئولیت پذیری اجتماعی	۰,۴۴۳	۰,۰۰۰	همبستگی مثبت و معنادار
فعالیت های مدنی	۰,۵۲۸	۰,۰۰۰	همبستگی مثبت و معنادار
کیفیت زندگی	۰,۶۰۵	۰,۰۰۰	همبستگی مثبت و معنادار
ایجاد فرصت های شغلی	۰,۱۴۲	۰,۰۶۱	عدم وجود همبستگی معنادار
سطح رفاه اقتصادی	۰,۶۰۶	۰,۰۰۰	همبستگی مثبت و معنادار
سطح بهره وری	۰,۵۲۸	۰,۰۰۰	همبستگی مثبت و معنادار
برابری اقتصادی اجتماعی	۰,۵۴۵	۰,۰۰۰	همبستگی مثبت و معنادار

در بین ابعاد توسعه اقتصادی، تنها ایجاد فرصت‌های شغلی است که رابطه معناداری با تعاونی‌ها ندارد. ضریب همبستگی پیرسون بین تعاونی‌ها و ایجاد فرصت‌های شغلی برابر با ۰,۱۴۲ و سطح معناداری آن ۰,۰۶۱ است. اما در سه شاخص دیگر توسعه اقتصادی، رابطه و همبستگی مثبت و معناداری با تعاونی‌ها قابل مشاهده است. رابطه و همبستگی بین دو متغیر تعاونی‌ها و سطح رفاه اقتصادی مثبت و مستقیم (با ضریب ۰,۶۰۶) است و در حد بالایی قرار دارد. همبستگی بین تعاونی‌ها و سطح بهره‌وری (با ضریب ۰,۵۲۸) مثبت و مستقیم است و در حد متوسطی قرار دارد. همبستگی بین متغیر تعاونی‌ها و برابری اقتصادی اجتماعی بیان می‌دارد که رابطه بین دو متغیر برابر با (۰,۵۴۵) است که نشان می‌دهد رابطه معنادار و دارای شدت همبستگی متوسط می‌باشد.

تحلیل رگرسیونی این امکان را به محقق می‌دهد تا تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین نماید. شاخصهای تولرانس و شاخص VIF مربوط به نقش تعاونی‌ها نشان می‌دهند که متغیرها از استقلال نسبی برخوردارند و جهت رگرسیون چندمتغیره از کارایی و اعتبار لازم برخوردار هستند. بنابراین یکی از شرط‌های رگرسیون که بحث هم خطی متغیرها بوده، کاملاً برقرار است. ضریب همبستگی چندگانه توسعه اجتماعی و تعاونی‌ها برابر ۰/۶۳۷ می‌باشد و مقدار بالای آن یک رابطه قوی را نشان می‌دهد. ضریب تعیین، برابر ۰/۴۰۵ می‌باشد. با توجه به مقدار سطح معناداری برای مولفه‌های فرهنگ تعاونی و عملکرد تعاونی که صفر است، در سطح معناداری ۰/۰۵ و ۹۵٪ از درجه اطمینان رابطه خطی معناداری برقرار می‌باشد. ضریب بتا (مقدار استاندارد شده ضرایب که نشان دهنده میزان تغییر در توسعه اجتماعی به ازای تغییر به اندازه یک انحراف معیار در متغیرهای فرهنگ تعاونی و عملکرد تعاونی) برابر ۰/۱۵۷ و ۰/۱۰۸ می‌باشد.

جدول ۹: جدول ضرایب رگرسیون (متغیر وابسته: توسعه اجتماعی)

متغیرها	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد		سطح معناداری
	ضریب b	خطای استاندارد	ضریب β	مقدار t	
عرض از مبدا	۷/۵۳۱	۲/۰۱۷		۹/۲۰۸	۰/۰۰۰
فرهنگ تعاونی	۰/۳۴۳	۰/۰۹۱	۰/۱۵۷	۳/۷۵۹	۰/۰۰۰
عملکرد تعاونی	۰/۸۵۷	۰/۱۸۶	۰/۱۰۸	۲/۶۱۴	۰/۰۰۰
ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	انحراف معیار	دوربین واتسون	مقدار F	سطح معناداری
۰/۶۳۷	۰/۴۰۵	۱۰/۲۰۰۸۹	۱/۶۹	۱۰۴/۱	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج حاصل، می‌توان معادلات رگرسیونی استاندارد را چنین نوشت:

$$(\text{عملکرد تعاونی}) (۰/۱۰۸) + (\text{فرهنگ تعاونی}) (۰/۱۵۷) + ۷/۵۳۱ = \text{توسعه اجتماعی}$$

نتایج رگرسیون چندمتغیره بر اساس تاثیر نقش تعاونی‌ها بر توسعه اقتصادی نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۵۴۹ بوده که رابطه در حد متوسط بین نقش تعاونی‌ها و توسعه اقتصادی است. مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۳۰۱ بوده و بیان می‌کند که ۳۰/۱ درصد از تغییرات میزان توسعه اقتصادی به نقش تعاونی‌ها مربوط است. نتایج آزمون دوربین واتسون نشانگر استقلال داده‌ها از یکدیگر بوده و مقدار آن برابر با ۱/۷۸ است. تجزیه واریانس نیز معنادار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها را نشان داد. چرا که مقدار آن برابر با ۴۶/۵ با سطح معناداری صفر است. مقادیر ضرایب رگرسیونی نشان می‌دهد که فرهنگ تعاونی و عملکرد تعاونی در سطح بیش از ۹۹ درصد معنادار است. به ازای هر واحد تغییر در میزان فرهنگ تعاونی، حدود ۰/۲۱۲ واحد در میزان توسعه اقتصادی تغییر به وجود می‌آید. این میزان تغییر در متغیر وابسته توسعه اقتصادی با احتساب عملکرد

تعاونی برابر با ۰/۱۴۵ واحد است. بنابراین فرهنگ تعاونی بیشترین اثر را بر توسعه اقتصادی دارند. نتایج حاصله از تحلیل رگرسیونی چندگانه را می توان بصورت استاندارد شده در معادله زیر نشان داد:

$$Y = 12/1 + e + (0/212)(\text{فرهنگ تعاونی}) + (0/145)(\text{عملکرد تعاونی})$$

جدول شماره ۱۰: ضرایب رگرسیونی نقش تعاونی ها با میزان توسعه اقتصادی

متغیرها	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	مقادیر بتا	آزمون t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۱۲/۱	۱/۳۴		۷/۷۲۲	۰/۰۰۰
فرهنگ تعاونی	۰/۲۲۴	۰/۲۲۶	۰/۲۱۲	۳/۲۱۴	۰/۰۰۰
عملکرد تعاونی	۰/۳۲۵	۰/۲۱۰	۰/۱۴۵	۵/۱۵۵	۰/۰۰۰
ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	انحراف معیار	دوربین واتسون	مقدار F	سطح معناداری
۰/۵۴۹	۰/۳۰۱	۳/۱۹	۱/۷۸	۴۶/۵	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه گیری

رابطه مثبتی بین نقش تعاونی ها و توسعه اجتماعی وجود دارد بدین معنا که تعاونی ها و عملکرد مثبت آنها می تواند زمینه را برای توسعه اجتماعی فراهم سازد. افزایش سطح سرمایه اجتماعی و جلب انگیزه های مشارکتی مردم از الزامات توسعه پایدار و اقتصادی هستند و برای این منظور، استفاده از راهبرد گسترش بخش تعاون به منظور محور قرار دادن دانش جمعی، تقویت وفاق ملی و همبستگی اجتماعی در جهت ساماندهی مسایل اقتصادی، افزایش تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ملی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. تعاونیها در سراسر جهان با تکیه بر خط مشی خودیاری متقابل، به ابزاری برای طبیعی برای توسعه اجتماعی و اقتصادی و تامین منافع جوامع محلی و نظامهای اجتماعی تبدیل شده اند. برخی از محققان مانند اینی و همکاران (۲۰۱۲) در ارتباط با عوامل موثر بر توسعه و عملکرد تعاونی ها معتقدند که ایجاد و توسعه تعاونی ها صرفاً جهت تأمین رفاه اعضای تعاونی ها نمی باشد، بلکه در کنار آن، ابزاری جهت از بین بردن فقر و توزیع ثروت ملی است. همچنین برنامه ریزی استراتژیک، مشارکت اعضا، سرمایه ساختاری و بنیادی از عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی هاست. نتایج با یافته های بیات (۱۳۸۸)، وانگ و همکاران (۲۰۱۳)، کورکی نژاد و دیگران (۱۳۹۷)، هربل و همکارانش (۲۰۱۵)، گرجی کرسامی و بابایی کارنامی (۱۳۹۶)، سامیان و دیگران (۱۳۹۴)، معتمد و همکاران (۲۰۱۱)، فیگویردا و فرانک (۲۰۱۸)، سپهر دوست و زمانی شبخانه (۱۳۹۴)، فال سلیمان و دیگران (۱۳۹۲)، اینی و همکاران (۲۰۱۲)، اسدی و آقایی ملک آبادی (۱۳۹۱)، موسایی و محمدی مفرد (۱۳۹۷) و سلطانی مقدس و میرزاعلی (۱۳۹۶) هماهنگ و همسو می باشد.

همبستگی بین تعاونی ها و توسعه اقتصادی اجتماعی برابر با (۰/۵۴۳) است که نشان می دهد رابطه معنادار و دارای شدت همبستگی متوسط می باشد. تعاونی ها و عملکرد مثبت آنها می تواند زمینه را برای توسعه اقتصادی فراهم سازد. تعاونی ها به عنوان سازمان های مردمی قادرند سیاست های مربوط به توسعه کشور را تفسیر نموده و به اجرا گذارند و با جلب مشارکت گسترده مردم، موجبات اشتغال قشر وسیعی از آنان را فراهم نمایند. آنها نقش رابط بین مردم و دولت را ایفا نموده، با ایجاد یک نوع انضباط اجتماعی، ریسک سرمایه گذاری را کاهش داده و برای اعضا آسودگی خاطر ایجاد می نمایند. با عنایت به اینکه مالکیت غالب تعاونی ها از نوع بومی و محلی است، منافع حاصله از آنها در چرخه اقتصادی مناطق به کار رفته، منجر به سرمایه گذاری و ایجاد اشتغال بیشتر شده و در توسعه مناطق مؤثر عمل می نمایند.

بخش تعاون با توجه به مردمی بودن آن و داشتن کارکردهای اقتصادی اجتماعی بستر بسیار مناسبی برای ایجاد فرصتهای شغلی است و در صورت کمک دولت به این تعاونی ها شاهد تحولی محسوس در فضای اقتصادی و کسب و کار خواهیم بود. تعاونی ها

می‌تواند به طور بارز مشارکت عمومی را در سرمایه‌گذاری به ظهور رساند. شرکت‌های تعاونی با تجمع پس اندازهای در حد پایین به شکل‌های کوچک و بزرگ می‌توانند باعث رونق سرمایه‌گذاری شده و نقدینگی را که را وارد چرخه سرمایه‌گذاری کند. افزایش سرمایه‌گذاری باعث افزایش تولید و افزایش اشتغال خواهد شد و همه این عوامل محرک رشد و توسعه اقتصادی هستند. در فرایند رشد اقتصادی و تقویت هویت ملی، از توسعه تعاونی‌ها برای ارتقاء روح همکاری و تحقق اهداف مشترک یک جامعه استفاده می‌شود، به طوری که جهت تامین نیازهای اساسی از جمله امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل، اهمیت بخش تعاونی به گونه‌ای است که جزو ارکان اقتصاد ملی و قانون اساسی به شمار می‌رود.

بزرگ پرور و خسروی پور (۱۳۹۵) معتقدند که تعاونی یکی از ابزارهای مهم جمعیت و برقراری توازن میان توسعه روستایی و شهری می‌شود. با توجه به این که در فعالیتهای مبتنی بر تعاون، بخش‌های یکی از عوامل موثر در شکوفایی اقتصادی کشور، تقویت نهادهای مرتبط از جمله تعاونی‌ها است تشکیل تعاونی‌ها موجب ارتقای سطح زندگی، درآمد، بهداشت، درآمد سرانه، بهره‌وری مطلوب از منابع روستایی، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و نگه داشتن مختلف اقتصادی صنعت، خدمات و کشاورزی مطرح هستند. دوگوارا بلو (۲۰۰۵) نشان می‌دهد که تعاونی‌ها یک راه موثر برای مردم برای کنترل زندگی معیشت اقتصادی خود بوده‌اند؛ چرا که آنها نقش مهمی در تسهیل ایجاد شغل، رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی بازی می‌کنند. این مقاله نتیجه‌گیری می‌کند که تعاونی‌ها باید موثر و موفق باشند، به طور پیوسته به دو هدف مرتبط با یکدیگر دست یابند: اول افزایش حیات و بهبود توانایی در خدمات اعضای آن؛ و دوم این که به عنوان یک شرکت اقتصادی قابل اعتماد، نوآورانه و رقابتی باقی بمانند. بنابراین نتایج با یافته‌های دوگوارا بلو (۲۰۰۵)، پینسکی (۲۰۰۱)، فدایی (۱۳۸۹)، نصیری (۱۳۸۹)، طاهرخانی و حیدری‌ساریان (۱۳۸۳)، بیات (۱۳۸۸)، میرآخوندی (۱۳۸۶)، بزرگ پرور و خسروی پور (۱۳۹۵)، فال سلیمان و دیگران (۱۳۹۲)، سامیان و دیگران (۲۰۱۷)، معروفی (۱۳۹۲)، بنین (۲۰۱۰)، جبارزاده شیاده و دیگران (۱۳۹۶)، اسدی و آقای ملک‌آبادی (۱۳۹۱)، سبزی (۱۳۹۴)، دونا و چینهوی (۲۰۰۱)، پیرایش و پرکاری (۱۳۹۴)، اینی و همکاران (۲۰۱۲)، موریس (۲۰۱۵)، مک فیل (۲۰۰۳)، سامیان و دیگران (۱۳۹۴)، اوکووارا و اوگلبم (۲۰۱۷)، همبه و دوب (۲۰۱۷)، سلطانی مقدس و میرزاعلی (۱۳۹۶)، فیگوردا و فرانک (۲۰۱۸) و سرافراز و دیگران (۱۳۹۰) هماهنگ و همسو می‌باشد.

بنابراین توجه و ایجاد بیشتر تعاونی‌ها و رفع عوامل زمینه‌ساز کاهش عملکرد تعاونی‌ها زمینه را برای افزایش کیفیت زندگی فراهم نموده و لذا توجه به تعاونی‌ها از ضروریات محسوب می‌گردد. برای بالا بردن سطح توسعه اجتماعی در استان قم، توجه به بخش تعاون و ایجاد تعاونی‌ها در حوزه‌های تولید، توزیع و مصرف کالاها الزامی است. یعنی هر چه توجه به تعاونی‌ها و عملکرد و فرهنگ تعاونی بیشتر و بهتر باشد، میزان سرمایه اجتماعی بیشتر می‌شود. پس برای بالا بردن سهم و میزان سرمایه اجتماعی در جامعه بایستی به ایجاد تعاونی‌ها توجه بیشتری نمود. علاوه بر این توجه بیشتر به تعاونی‌ها و بالا بردن کارآیی آن می‌تواند شرایط را برای افزایش فعالیت‌های مدنی فراهم سازد. برای بالا بردن میزان برابری اقتصادی اجتماعی، توجه و ایجاد تعاونی‌ها بایستی در اولویت قرار گیرد. هر چه توجه به تعاونی‌ها و عملکرد و فرهنگ تعاونی بیشتر و بهتر باشد، سطح بهره‌وری اقتصادی بیشتر می‌شود. پس برای بالا بردن سهم و میزان بهره‌وری اقتصادی در جامعه بایستی به ایجاد تعاونی‌ها توجه بیشتری نمود. تعاونی‌ها در بالا بردن سطح رفاه اقتصادی افراد جامعه نقش بارزی دارند و با بالا رفتن عملکرد تعاونی، زمینه برای افزایش سطح رفاه اقتصادی مردم فراهم می‌شود.

فهرست منابع

- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳) توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.
ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی توسعه، تهران: نشر کیهان.

اسدی، شراره و علی، آقایی ملک‌آبادی (۱۳۹۱) نقش شرکت های تعاونی در توسعه اقتصادی و اجتماعی، اولین همایش ملی کشاورزی در شرایط محیطی دشوار، رامهرمز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رامهرمز.

بزرگ پرور، الهام و بهمن خسروی پور (۱۳۹۵) نقش تعاونی در کاهش فقر، دومین کنگره سراسری در مسیر توسعه علوم کشاورزی و منابع طبیعی، گرگان، گروه آموزش و پژوهش شرکت مهندسی باروگستر پارس، دانشگاه فرهنگیان استان گلستان. بیات، اصغر (۱۳۸۸) تعاونیها و اقتصاد اجتماعی، مجله علمی پژوهشی تعاون و کشاورزی، دوره ۲۰، ۲۰۶-۲۰۷، تابستان ۱۳۸۸، صفحه ۱۶۷-۱۴۳.

بهرامی، ایرج (۱۳۵۴) اصول شرکت های تعاونی. تهران: انتشارات دانشگاه ملی ایران. پیرایش، رضا و پرکاری، شیرین (۱۳۹۴) نقش شرکت های تعاونی در توسعه اقتصادی کشور، چهارمین همایش ملی علوم مدیریت نوین، سال ۱۳۹۴.

جبارزاده شیا، سیدمهدی و دیگران (۱۳۹۶) نقش و جایگاه اقتصادی تعاونیها در برنامه ریزی های توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: تعاونی های صیادی جزیره قشم)، فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، دوره ۲۹، شماره ۱، زمستان، صفحه ۱۷-۳۱. رحمانی فیروزجاه، علی، سهرابی، سعدیه (۱۳۹۰) نقش تعاونی در تشکیل و تقویت سرمایه اجتماعی، مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی ظرفیت های بخش تعاون در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، وزارت تعاون. ژید، شارل؛ ریست شارل (۱۳۸۰) تاریخ عقاید اقتصادی (جلد اول)، ترجمه کریم سنجانی، تهران، دانشگاه تهران مؤسسه انتشارات و چاپ، چاپ چهارم.

سبزی، احمد (۱۳۹۴) نقش تعاونی های روستایی در توسعه اقتصاد روستایی مطالعه موردی شهریار، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تهران.

سپهر دوست، حمید و زمانی شبخانه، صابر (۱۳۹۴) بررسی نقش تعاونی ها در ایجاد انگیزه های مشارکتی و توسعه اقتصادی، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۶۳، سال شانزدهم.

سرافراز، ایوب؛ مالکی نیا، ناهید؛ عسگری الوج، حسین (۱۳۹۰) بررسی اثربخشی تسهیلات صندوق تعاون (بانک توسعه تعاون) در توسعه تعاون، پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، زمستان ۱۳۹۰، شماره ۱۲۳، صفحه ۸۸-۷۷.

سلطانی مقدس، ریحانه و میرزاعلی، محمد (۱۳۹۶) واکاوی اثرات اقتصادی اجتماعی شرکت های تعاونی روستایی از دیدگاه روستاییان شهرستان گنبد کاووس، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۸، شماره ۳۰، بهار ۱۳۹۶، صفحه ۱۰۳-۶۷.

شرکت مهندسین مشاور یکم، (۱۳۷۷) مطالعات جامع کشاورزی، وزارت جهاد سازندگی، مؤسسه پژوهش برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، جلد ۲۸، تهران.

شکیبا مقدم، محمد (۱۳۸۱) مدیریت تعاونیها، تهران، انتشارات میر. شمس الدینی، علی (۱۳۸۸) بررسی نقش شرکتهای تعاونی در توسعه پایدار شهرستان ممسنی، تعاون و کشاورزی (تعاون)، تیر و مرداد ۱۳۸۸، دوره ۲۰، شماره ۲۰۴-۲۰۵، صفحه ۱۰۳-۸۹.

طالب، مهدی (۱۳۸۴) اصول و اندیشه های تعاونی، چاپ چهارم، تهران، دانشگاه تهران. طاهرخانی، مهدی و حیدری ساربان، وکیل (۱۳۸۳) نقش تعاونی های تولیدی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر)، پژوهش های جغرافیایی، پاییز ۱۳۸۳، دوره ۳۶، شماره ۴۹، صفحه ۱۱۳-۱۲۴.

- فال سلیمان؛ محمود، جواد میکائیکی؛ حجت‌اله صادقی؛ عالیه دزگی (۱۳۹۲) بررسی نقش شرکت‌های تعاونی روستایی زنان در وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا (مطالعه موردی شرکت‌های تعاونی خوسف و خراشاد در استان خراسان جنوبی)، مجله برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۳، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۲، صفحه ۹۵-۱۱۶.
- فدایی، معصومه (۱۳۸۹) نقش شرکت‌های تعاونی تولیدی در توسعه اقتصادی اجتماعی نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان‌های فارس و کوه‌رنگ)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه بیرجند.
- کورکی‌نژاد، ژاله و دیگران (۱۳۹۷) بررسی تأثیر عضویت در تعاونی‌های تولید کشاورزی بر کارایی تولیدکنندگان پسته شهرستان سیرجان با تأکید بر نقش سرمایه اجتماعی، مجله تعاون و کشاورزی، دوره ۷، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۹۷، صفحه ۸۰-۵۹.
- گرچی کرسامی، علی و بابایی کارنامی، علی (۱۳۹۶) بررسی نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت کشاورزان در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی چهاردانگه ساری، مجله تعاون و کشاورزی، دوره ۶، شماره ۲۴، زمستان ۱۳۹۶، صفحه ۱۵۰-۱۲۹.
- معروفی، اسماعیل (۱۳۹۲) نقش تعاونی‌ها در توسعه اقتصادی کشاورزی و روستایی پایدار ایران، دومین همایش ملی توسعه پایدار کشاورزی و محیط زیست سالم، همدان، شرکت هم‌اندیشان محیط زیست فردا.
- میرآخوندی، علی (۱۳۸۶) تعاون در حوزه اندیشه و عمل: تحلیلی پیرامون نقش تعاونی‌های مرزنشین در رونق اقتصادی و توسعه صادرات و کارآفرینی، فصلنامه تعاون، دوره جدید، مرداد و شهریور ۱۳۸۶، شماره ۱۹۱ و ۱۹۲، صفحه ۹۵ تا ۱۰۴.
- میکائیکی، جواد، نجمه سادات، میرحسینی؛ محمود، فال سلیمان (۱۳۹۳) بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی فعالیت در شرکت‌های تعاونی دامداری بر خانوارهای عضو: مطالعه موردی بخش سروالایت شهرستان نیشابور، مجله برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۳، صفحه ۱۰۵-۱۲۸.
- موسایی، محسن و محمدی مفرد، آیت‌الله (۱۳۹۷) شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد، مجله تعاون و کشاورزی، دوره ۷، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۹۷، صفحه ۱۹۸-۱۶۷.
- نامغ، پرویز، (۱۳۷۷) مدیریت تعاونی‌ها، نشر آروین، چاپ اول، تهران.
- نصیری، اسماعیل (۱۳۸۹) آثار تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی بر بهبود شاخص‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا: مطالعه موردی روستاهای شهرستان زنجان، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹، صفحه ۱۴۵-۱۲۷.
- نظام شهیدی، مهرداد و علیزاده اقدم، مهرداد (۱۳۷۸) اصول مدیریت تعاونی‌ها، تهران، انتشارات لادن.
- نهادوندی، هوشنگ (۱۳۵۲) تاریخ مختصر عقاید اقتصادی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، مردادماه ۱۳۵۲.
- Benin, R. (2010), *Assessing the Impact of Cooperation in Rural Development*, New York: Free Press.
- Berman, M. (1974). *Sex discrimination in Geography: The case of Ellen Churchill Semple*, *Professional Geography*, Vol26. Pp: 8-11.
- Dogarawa Ahmad Bello (2005) *The Role of Cooperative Societies in Economic Development*, published in the official journal of the Department of Public Administration, Online at <http://mpr.aub.uni-muenchen.de/23161>.
- Donna, R. and Chinhui. B. (2001) "The effects of women employment on demand for labor in rural areas", *Indian Journal of Agricultural Economics*, 56, PP 38-46.
- Figueiredo, Vítor and Mário, Franco (2018) *Wine cooperatives as a form of social entrepreneurship: Empirical evidence about their impact on society*, *Land Use Policy*, Volume 79, December 2018, Pages 812-821.
- Gertler, M. (2001). *Rural Co-operatives and Sustainable Development*, Center for the study of co-operatives University of Saskatchewan, USA.
- Lee, K. (2008) "Korean Agricultural cooperatives as a model for development of the Lane County" Terminal project presented to the Department of Planning, Public Policy & Management of the University of Oregon for the degree of Master of Community and Regional Planning.
- Mcphail, M.G., 2003, *Colorado data for cooperative extension decade planning*. Available on: <http://www.worldbank.org/poverty/wroppverty>.
- Morris, Altman (2015) *Cooperative organizations as an engine of equitable rural economic development*, *Journal of Co-operative Organization and Management*, Volume 3, Issue 1, June 2015, Pages 14-23.

- Mhembwe, Smart and Ernest Dube (2017) The role of cooperatives in sustaining the livelihoods of rural communities: The case of rural cooperatives in Shurugwi District, Zimbabwe, *Jamba*. 2017; 9(1): 341.
- Okwara M. Oa, Uhuegbulem I. J(2017) Roles of Cooperatives in Economic and Rural Empowerment in Imo State, Nigeria, *American Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences (ASRJETS)* (2017) Volume 33, No 1, pp 146-154.
- Pinsky, B. (2001) Overview of poverty reduction strategies, www.worldbank.org/poverty/wrp/poverty.
- Samian, Masoud, Heshmatollah Saadi, Masoud Asadi, Khalil Mirzaei, Ateieh Soleymani(2017) The role of fishing cooperatives on social – Economic and cultural development of rural areas of Bord Khun city of Bushehr, Iran, *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, Volume 16, Issue 2, April 2017, P 178-183.
- Styoppw., C. (1975). Cooperation Development and Problem of Social Participation in Light of Recent, University of bologhatialy. *Journal of Rural Cooperation*. Vol. 12, p1-9.
- Stovkstd, G. (2002). Cooperative Income Allocation in Multiput, Multu-input Setting, Oregon State University, Corvallis or USA, *Norwegin Agricultural Economics Research Institute*, Norway, pp: 53-67.
- Wang, X., Mcintosh, Ch., Watson, Ph., Zhang, H., & Lua, Q. (2013). Technical efficiency in small-scale irrigation cooperative and its determinants from the perspective of social capital heterogeneity: The case of northwestern China. *Agricultural and Applied Economics Association*. Annual meeting. August 4-6-2013- Washangton, D. C.
- Zeul, K. & Radel, J. (2005) “cooperatives as a community development strategy: Linking theory and practice,” *the Journal of Regional Analysis and Policy*.

The Role of Cooperatives in Socio-Economic Development (Case Study of Cooperatives of Qom Province)

Masuod Darabi ¹

Assistant Professor, Malik Ashtar University of Technology, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

Aboalghasem Heidarabadi ²

Assistant Professor, Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran.

Abstract: *the cooperative is one of the three most important economic sectors of the country. Co-operatives and co-operatives can contribute to the economic and social development of a society. This study aimed to study the role of cooperatives in economic and social development in Qom province. The research method is survey and its tool is a questionnaire. The statistical population of this study is the members of manufacturing and service cooperatives of Qom province which are 830044 persons in total. Through multi-stage cluster sampling, 400 members of cooperatives were selected as sample. The findings of the study show that the mean of social development variable is at an average downward level. The highest average was in terms of indices of civic activities, physical health and generalized norms, respectively. The lowest mean is also for social cohesion and social awareness. Average economic development is 2.44 and is below average. And it's also lower than social development. Multivariate regression results show that 40.5% of social development changes and 30.1% of economic development are affected by cooperatives and cooperatives. The result is that cooperatives and their positive performance can provide the basis for social and economic development. Co-operatives can also play a role in creating an economic cloudel.*

Keywords: *Co-operative, Co-operative Culture, Social Development, Economic Development and Qom.*

¹ Email: masuod.darabi@gmail.com (Corresponding Author)

² Email: ashahin2000@yahoo.com